

Máriás József

ARISZTOKRATÁK HONFOGLALÁSA

L assan ötven éve annak, hogy érdeklődéssel olvashattam Beke György *Az utolsó Bethlen* című riportját, rácsodálkozva a riport-hős – Bethlen Gábor agrármérnök – arisztokrata mivoltára, beilleszkedésére abba a társadalomba, amely osztálya vesztére tört, meghamisította, rombolta, gyalázta, rágalmazta mindazt, ami a történelem során nevükhöz volt köthető. A megismerkedés folytatódott Móricz Zsigmond csodás *Erdély*-trilógiájával, később pedig Bánffy Miklós ugyancsak trilógiává terebélyesedett köteteivel.

Az 1990-et követő fordulat tette lehetővé, hogy a sajtóban megszólalhattak/megszólaltattak a kortársakként még köztünk élő vagy emigrációból hazalátogató arisztokrata leszármazottak, ismertté vált az a kálvária (talajvesztés), melynek előjátéka az 1921-es, folytatója az 1945-ös román földreform, kiteljesítője pedig a kommunista diktatúra által 1949 márciusában véghezvitt vagyon- és jogvesztés, a kitelepítések.

A megismerés folyamata során feltárult előttünk egy feledésre ítélt világ, az erdélyi magyarság történelmének megannyi szellemi gócpontja, melyek a történelem zord széljárásai közepette is biztosították a folytonosságot, tárgyi és szellemi értékeket teremtettek.

E folyóirat hasábjain nemrég üdvözölhettük az erdélyi történelmi családok kastélyait elénk táró kötetet – Bicsok Zoltán és Orbán Zsolt remek munkáját –, amely az épített örökség felől közelít a témához: a még meglévő vagy a már elenyészett/lerombolt/szétlopott épületek révén ismerttet meg bennünket az erdélyi magyar arisztokrácia történelmi múltjával, tárja fel az értékmentés lehetséges vagy megálmodott útjait/módjait.

Csinta Samu köteteiben¹ más utat jár be: személyes kapcsolatkere-
sések, találkozások révén villant fel előttünk életsorsokat. Életútjukkal,
döntéseikkel igazolják a kötet kiadásának ötletét felkaroló Borókai

1 Csinta Samu: *Erdély újranevesítői*. Arisztokraták honfoglalása. Budapest, 2015, Heti Válasz Kiadó; Csinta Samu: *Arisztokraták honfoglalása*. Erdély újranevesítői II. Budapest, 2016, Heti Válasz Kiadó.

Gábor szavait: „Ez a kötet arról szól, hogy sosem szabad feladni. Akkor sem, ha ezernyi kiskapu nyílik a menekülésre, a komfortosabb létre, mert dolgunk van a Földön, s a ránk váró feladatokat helyettünk senki más nem végezheti el.” A két kötetben megrajzolt családtörténetek, személyes életutak és életpéldák, mind-mind ama francia szólást idézik élénk, miszerint: a nemesség kötelez. „Különleges örökség, de elvárásokat is feltételez” – fogalmazódik meg a kamaszdó Haller Bélában. „Kik is ezek az emberek?” – teszi fel a kérdést a könyv szerzője. Útra kel, hogy megismerje, nekünk is bemutassa őket, „az itthon maradtakat, a néhány négyzetméteres kényszerlakásban, a Nyugatra menekülteket az Erdély-nélküliség szuterénjében” élőket, a hajdan elkobzott javaikért küzdőket, akik „építenek, restaurálnak, s közben bennünk is építik a korábban nem létező vagy igencsak romossá pusztított önazonosság-tudatot”.

Kik is ezek az emberek? – tesszük fel mi, olvasók is magunknak a kérdést. Kik azok, akik a két kötet családi krónikáiból lépnek élénk, akik a toldozott/foldozott román restitúciós törvényekben történelmi alkalmat, lehetőséget látnak az államosított birtokok visszaszerzésére. Főlvállalják a küzdelmet akkor is, ha az (a román állam helyi szerveinek obstrukciói, nemzeti elfogultságaiból következően) kilátástalannak tűnik. Előttük – Kálnoky Tibor felismerése szerint – immár valóságosan is „előbukkan az eltemetésre ítélt múlt, s már nem lehet visszakényszeríteni korábbi helyére”.

Kik is ezek az emberek? A legtalálhatóbb választ a Castellum Alapítvány megálmodója és névadója – Papp László nagyenyedi plébános – szavai sugallják: „Ez a társadalmi réteg nem éri be a múlt keserveinek emlegetésével, a tragédiák után nem kezdett el rabszolgamód dühöngeni, hanem tűrt, tett, tovább tanult, élt és ezért élhetett. Tagjai megtalálták egymás kezét, nem ültek le hamis próféták lábaihoz, mert éltette őket a keresztény öntudat. Erényeiket a történelemből szívták, népünk legrégebb és legerősebb hagyományain álltak. A tragikum által kiváltott áttelepülés után Európa és a nagyvilág sokrétű, modern társadalmában is helyálltak. A szülőföldtől távol élve is megőrizték emberi tartásukat és nemzeti hovatartozásukat. A világ legtávolabbi pontjain is megszervezték kultúránk ápolását és továbbadását az új generációk számára. E hatalmas szellemi erőt mindenképp kapcsolatba

kell hoznunk a hazai kulturális és társadalmi értékekkel, ami kimozdíthatná a holtpontról az erdélyi magyar társadalmat.”

Ez utolsó gondolat arra a küldetéstudatra utal, amelyet évszázadok érleltek kultúrát termő gyümölcsé, amely tette hívta, szólította az itthon megtúrt, évtizedeken át megalázott, méltóságukat, emberi tartásukat az udvarok mélyére taszított, alagsori lakásokban is megőrzött, képességeik kibontakoztatásában korlátozott családokat, amely hazaszólította a távoli világba üzötteket, emigráltakat is: az időseket éppúgy, mint a fiatalokat, a külföldön felnőtteket, akik Erdélyről, őseik szülőföldjéről esetleg csak annyit hallottak, hogy az az a hely, „ahol szörnyű dolgok történtek, iszonyú fájdalmak, a végzet országa volt az”.

Csinta Samu Erdély lehetséges, potenciális újranevesítőit látja bennük. Annak az osztálynak a feltámadását, amely első számú feladatának a szellemi újranevesítést a kultúra, az erdélyi magyarság szolgálatában kívánja megvalósítani. A még helyrehozható kastélyokat, a mintagazdaságok újrateremtését sem annak szánja, hogy mások fölé kerekedjék, hanem hogy példát mutassanak, a felemelkedés lehetőségeit villantsák fel, kilendítsék a fejlődésnek a diktatúra kátyújában megrekedt szekerét.

A kötetek lapjain főnixmadárként élednek fel az évtizedekig visszafojtott energiák. Tette kész idős és fiatal örökösök viaskodnak a restitúciós törvényeket kijátszó hatalommal, amely kényszerű helyzetben az „ősi román rög” elvesztésével kelt magyarellenés hangulatot, kívánja megtartani a diktatúra alatt elrablott javakat. A hatalom álnokságát jellemzi, hogy „a törvényt az európai nyilvánosságnak szánták, az alkalmazást pedig a hazai körülményekre szabták”.

A könyv lapjain élénk táruuló családtörténetek – a Kálnoky, az Apor, a Mikes, a Bethlen, a Teleki, a Kemény, a Bánffy, a Csávossy, a Barcsay – megannyi időutazásként vezetnek el bennünket az erdélyi tündérkertre emlékeztető történelmi múlt és az ugyancsak rögös jelen ösvényein. A történelmi adatok, események, kastélysorsok jelentik, adják a keretét annak, amelyben a tett, a cselekvés, a jó és nemes szándék testesül meg. A családtörténeteket egymás mellé sorjázó író sorai sokszor fölmelegednek. Különösen jellemző ez a Kemény és a Bánffy család sorsát megidéző írásokra. Hisz Marosvécs és Bonchida kisugárzása messze túlmutat önmagán, Kemény János és Bánffy Miklós

életműve az erdélyi magyar irodalom és művelődés sarokköveiként élnek a köztudatban. Csávós kastélya ugyan elenyészett az idők viharában, de az ott magába szívott szellemiség nem tűnt el, tovább élt a költő és borász Csávossy György életében, munkásságában, példát nyújt arra, hogy a szellem fölött a diktatúra sem tud úrrá lenni. Tisztelettel gondolunk azokra, akik idős korukra rációfalva, fiatalos energiával, elszántsággal vesznek részt a „honfoglalás” küzdelmében. Elgondolkozhatunk azon, hogy mi szólítja haza a külföldön nevelkedett ifjakat, a Kálnoky Tiborhoz, a Mikes Zsigmondhoz, Teleki Kálmánhoz, Apor Csabához, Vécsi Nagy Zoltánhoz, Haller Bélához, Bánffy Miklós-hoz, Bánffy Farkashoz hasonló ifjú vagy középnemzedékhez, netán az idős korosztályhoz tartozó utódokat? Szóljon helyettünk az olvasónál sokkal illetékesebb személyiség, Mikes Borbála: „Nincs rá racionális magyarázat, hiszen, gondoljunk csak bele, mennyivel jobban élhetnének nyugaton. A családi eredet azonban valami csodálatos kohézió. Ha hallom, hogy valaki hazakészül, nagyon örülök neki és bátorítom. Mert hazajönni nagy vállalás. (...) Ezek a családok annyi mindenen mentek át, mégsem szorultak a peremekre, mindig képviseltek valamit, valakit. Ez kristályosíthatta ki a vállalás tudatát, ami ma is visszahozza és harcba küldi az arisztokrata családok gyermekeit.” A ma küzdőtérre lépők erőt s energiát nem kímélve küzdenek azért, hogy kastélyaikat visszaszerezve, azokat az erdélyi magyarság kulturális, művészeti emelkedésének szolgálatába állítsák. Sőt még annál is többet! Gondoljunk csak a Bánffy-család közreműködésével a mezőségi Magyarlapádon létrehozott szórvány kollégium áldásos hatására. Nélküle a magyar szórványba született gyermekeknek „végrelegesen egyensúlyvesztetté válna a hovatartozáshoz, az anyanyelvhez való viszonyuk, létfontosságú, tudásként leülepedő ismeretek hiányában a szórványlét mindenféle sodródásának kitéve.” Az arisztokrata családok küzdelme iránti rokonszenv és a magyar értékek megmentését, megőrzését és közösségi célok szolgálatába állításának szándéka vezette a kolozsvári sikeres vállalkozó Nagy Eleket, hogy megmentse a gyalui Barcsay-kastélyt, hogy ne jusson idegen kézbe, a zsidvei kastély sorsára. Ugyane cél szolgálja a már említett, 1998-ban létrehozott Castellum Alapítvány, amely különösen sokat tett a bonchidai Bánffy-kastély megmentéséért, restaurálásáért, programot és példát adva a későbbi közösségi hasznosításra.

A kötetek kiadását felvállaló Heti Válasz Kiadó rendkívül igényes nyomdai kivitelezésben, dokumentációs szándékú, értékes fotóanyaggal gazdagított kötetei az olvasókat is múltunk jobb megismerésére buzdítják, további elmélyedésre Erdély múltjában. Hisszük, hogy a figyelemfelkeltésen túl bennünket is arra intenek, hogy odafigyeljünk tárgyi és szellemi értékeink erodálásra, történelmi örökségünk megbecsülésére, megmentésére. Amíg nem késő!

Tér és idő (tempera, 47x33 cm)